

(Қ. А. Ясауи атындағы ХҚТУ, Түркістан қ.)

АЙМАҚТЫҚ МЕКТЕПТЕРДІҢ ГИГИЕНАЛЫҚ ЖАҒДАЙЫ

Аннотация

Бала денсаулығы – ең жоғары әлеуметтік құндылық. Әлем халықтарының үлкен бөлігі балалар мен жас-өспірімдер болып келетіндіктен, оларға дұрыс көңіл бөлу сол қоғамның маңызды міндеті болып табылады.

Кілт сөздер: Аймақ, мектеп, гигиена, жағдай, бала, денсаулық, құндылық, әлеумет.

Ключевые слова: Регион, школа, гигиена, состояние, дети, здоровье, ценность, общество.

Keywords: Region, school, hygiene, state, children, health, value, society.

Біздің зерттеу жұмыстарымызда Түркістан қаласындағы жалпы білім беретін бірнеше мектепке гигиеналық талаптарға сәйкестігіне көңіл бөлінді, оның 3-уі ауылдық жерде орналасқан. Мектептердің салынған уақыты, алды – 100 жыл, соңғысына – 1 жыл.

Тексеру барысында мектеп ғимаратының санитарлық-гигиеналық талапқа сәйкестігі, жер аумағының көлемі және орналасуы мектеп жиһаздарының оқушылардың жас ерекшеліктеріне сәйкестігі тексерілді.

Мектеп ғимараттарының нормативтік және санитарлық талапқа сәйкестігін тексергенде 28 % мектептің нормативтерге сәйкес еместігі анықталды.

Мектеп жиһаздары ішінен парталардың балалардың бойларына сәйкес қамтамасыз етілмегені, соның салдарынан балалардың дене бітімінде патологиялық бұзылыстар дамитыны айқын. Парта қақпағының ішкі жағына оның өлшемі көрсетіледі. Ескі номенклатура бойынша орта топқа Н6-Н12 бөледі. Олардың әрқайсысы бір-бірінен 10 см артық. Мысалы, Н6 парта бойы 110-119 см оқушыларға арналса, Н7 парта 120-129 см бойлы балаға арналған т.с.с. Қазіргі жаңа номенклатура бойынша оқушыларға арналған үстелдер мен парталар 5 топқа бөлінеді.

Сыныптағы парталарды орналастыру. Бастауыш сыныптарда парталарды 3 қатар орналастырады. Әр қатарда 6-7 партидан болады. Жоғарғы сыныптарда көбінесе 2 қатардан қояды. Шеткі парталар мен қабырға аралығы – 8 м. Терезеден ең алыс орналасқан парта 6 метр қашықтан аспауы керек. Әр сыныпта кемінде 3 топтағы парталар

немесе оқушылар үстелі болу керек, ал 3-7 сыныптар үшін көпшілік жағдайда 4 топтағы парталар қажет болады. Кішірек парталар алға ойылады да, биіктегі соңғы қатарларға орналастырылады. Шамамен алғанда әрбір орта мектепте N6 парталар – 1%, N7-14%, N8-27%, N9-18%, N10-20%, N11-15%, N12-5% болу керек. Жаңа белгілеу бойынша А топтағы парталар саны – 15%, Б тобындағы – 45%, В тобындағы – 20%, Д тобындағы парталар 5% болуы керек. Сыныптағы 1 орындық парталармен жабдықтағанда бұл көрсеткіштер еселенеді. 90% мектеп транспорт көп жүретін көшелердің қиылыстарында немесе бойында орналасқан. Соның салдарынан мектепке келетін шу деңгейі жоғары, ол бірінші кезекте балалардың көңілін аударса, екінші жағынан, олардың өміріне қауіп төндіретіні айқын, үшінші автотранспорт түтіндерінен пайда болған зиянды заттардың бала денсаулығына тигізетін әсері де жоғары.

29% мектепте бөлінген арнайы спорт алаңдарының аумағы санитарлық талапқа сәйкес келмейді және қажетті спорттық қондырғылармен қамтамасыз етілмеген немесе ескірген, пайдалануға жарамсыз. Спорт залы оқу бөлмелерінен оңаша, мектеп кешенінің жеке бір қанатының бірінші қабатында орналасады. Оның есігі дәліз арқылы немесе киім шешетін бөлме арқылы өтеді. Спорт жабдықтарының бөлмесі мен спорт залының аралығында екеуін байланыстыратын есігі болады.

Сынып бөлмелері мен кабинеттерінің ауданы – 50-60 м², яғни әр оқушыға 1,25-1,50 м² есебінен анықталады. Бөлменің ұзындығы – 8-8,2 метр, ені – 5,6-6,2 метр мөлшерінен аспауы керек. Егер ұзындығы 8,2 метрден артық болса, соңғы қатардағы оқушылар тақта қасында сөйлеп тұрған мұғалімді және оқушыны анық ести алмауы мүмкін және ондай жағдайда балада алыстан көру қабілеті қалыптасады. Ал аз болса, қажетті мөлшердегі парталар сыймайды. Ені 6,2 метрден кең болса, есік жақтағы қатардағы оқушыларына терезе жарығы аз болады, үш қатар парталар сыймайды. Бөлме биіктігі 3,5 метр болғанда балалардың денсаулығына қажетті ауа мөлшері жеткілікті болады, жасына лайық ауа мөлшері мен оның тазалығы қамтамасыз етіледі. Лас ауа көбінесе бөлменің үстінгі жағында болады да оқушыларға зияны азаяды. Егер одан аласа болса, бөлменің ауасы тар болады. Осыған байланысты соңғы кездегі гигиеналық талаптар бойынша бөлменің биіктігі 3,5 метрден кем болмауы керек. Мұндай жағдайда әр балаға қажетті 15 м³ ауа мөлшерін қамтамасыз етеді, ал соңғы кезге дейін пайдаланып келген 3,1 метр биіктік қосымша ауа желдеткішін қажет етеді немесе ондай бөлмеде сағатына 3 рет терезелерді ашып ауаны желдетіп тазарту керек. Әрине, оқу барысында ондай мүмкіндік болмайды да, балалардың денсаулығына зиян келеді. Сыныптар мен кабинеттердің қабырғаларын ақ балшықпен, әкпен немесе арнайы эмульсиямен жылына бір рет әктеп отыру керек. Бөлменің жоғарғы жағын сырлы бояумен бояуға болмайды. Себебі, ол құрылыс материалдарының тесіктерін бітеп, ауаның табиғи жолмен ауысуына кедергі болады. Қабырғаның төменгі жағын биіктігі 1,1-1,8 метрге дейін ақшыл сырлы бояумен сырлауға болады. Эмульсиялармен әктегенде қабырғаны ағартып, панельді сырлайды.

47% мектептің сынып бөлмелерінде температуралық режим санитарлық талапқа сай сақталмайды, соның салдарынан балалардың сабақты меңгеру мүмкіндіктері және зейін қоюы төмендейді немесе суықтауға байланысты аурушаңдық көбейеді.

Барлық мектептерде еңбек сабақтары өтетін сыныптар талапқа сай құралдармен толық қамтамасыз етілмеген. Шеберханадағы станоктар мен оқушының көз деңгейінің арасы 45 см болуы тиіс.

Мектептерде сыныптарды және коридорларды ылғалды сүрту және жуу реттері талапқа сай сақталуы қажет. Талап орындалмаған жағдайда қалыптан тыс шаңдану кездесуі мүмкін. Бұл өз кезегінде балалардың тыныс жүйелерінің ауруларына және аллергия сырқатының дамуына себепші болады.

Жуынатын бөлме және дәретхана мектеп кешенінің бір қабатында орналасады. Бұл бөлмелердің ауданы әрбір оқушыға 0,12 метр есебінен бөлініп алынған. Мектеп қызметкерлерінің жуыну орны мен дәретханасы оқушылардан бөлек болуы және оқушылардың жуынатын бөлмелері мен дәретханаларының едені су сіңірмейтін, аяқ таймайтындай, оңай тазартылатын болуы тиіс. 12% мектепте ғимарат ішіндегі дәретханаларда санитарлық-гигиеналық талаптардың дұрыс сақталмайтыны анықталды.

14% қала мектептерінде зертханаларда санитарлық-гигиеналық талаптарға сәйкес жабдықталмаған.

Қорыта келе, мектептегі оқу жағдайлары гигиеналық тұрғыдан балалар мен жасөспірімдер денсаулығына тұрақты түрде әсер ететіндіктен, мектептерде санитарлық-гигиеналық талаптардың орындалуына ерекше көңіл бөлу қажет. Гигиеналық принциптердің сақталмауы ағзадағы биоло-гиялық үдерістерді бұзады және сонымен бірге, әртүрлі патологиялық дамуларға әкеліп соғатынын ұмытпауымыз қажет.

ӘДЕБИЕТ

- 1 Торғауытов Б.К., Сералиева М.Ш. Жалпы гигиена. – Шымкент, 2009.
- 2 Дүйсембин Қ., Алиакбарова З. Жасқа сай физиология және мектеп гигиенасы. – Алматы, 2003.
- 3 Алтынбеков Б.Е., Башенова М.Ә., Торғауытов Б.К. Балалар мен жас өспірімдер гигиенасы. Шымкент, 2009.

REFERENCES

- 1 Torfauytov B.K., Seralieva M.Sh. Zhalpy gigiena. – Shymkent, 2009.
- 2 Dyjsembin Q., Aliakbarova Z. Zhaska saj fiziologija zhəne mektep gigenasy. – Almaty, 2003.

3 Altynbekov B.E., Bashenova M.Ə., Torǵayutov B.K. Balalar men zhas ǝspirimder gigenasy. Shymkent, 2009.

Резюме

З. С. Ажибаева, Н. Н. Салыбекова, А. Е. Сержанова

(МКТУ им. Х. А. Ясави, г. Туркестан)

ГИГИЕНИЧЕСКИЕ СОСТОЯНИЯ РЕГИОНАЛЬНЫХ ШКОЛ

В статье приводятся данные по изучению гигиенического состояния некоторых школ г. Туркестан.

Ключевые слова: Регион, школа, гигиена, состояние, дети, здоровье, ценность, общество.

Summary

Z. S. Azhibayeva, N. N. Salybekova, A. E. Serzhanova

(International Kazakh-Turkish University named by Kh. A. Yassavi, Turkestan)

REGIONAL SCHOOL OF HYGIENE

In this article data of hygienic condition of some schools the city of Turkestan are provided.

Keywords: Region, school, hygiene, state, children, health, value, society.

Поступила 7.02.2013г.